

ШУЛЬГА ВІТАЛІЙ ФЕДОРОВИЧ
(22.02.1931 – 27.02.2013)

27 лютого 2013 р. пішов з життя видатний вчений, головний науковий співробітник Інституту геологічних наук НАН України, доктор геолого-мінералогічних наук, професор Віталій Федорович Шульга.

Народився Віталій Федорович 22 лютого 1931 р. в м. Яготин. З 1948 по 1953 р. навчався на гірничому факультеті Київського політехнічного інституту, який закінчив з відзнакою та отримав спеціальність «гірничий інженер-геолог».

Після закінчення навчання він за розподілом працював у Тульській геологічній експедиції, де вивчав проблеми вугленосності Підмосковного басейну. Паралельно у 1955-1960 рр. навчався у заочній аспірантурі геологічного факультету Московського державного університету, а з 1956 по 1960 р. також працював за сумісництвом викладачем кафедри геології та розвідки родовищ корисних копалин Всесоюзного заочного політехнічного інституту (м. Москва). За матеріалами вивчення вугленосної формації Підмосковного басейну Віталій Федорович у 1961 році захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата геолого-мінералогічних наук за спеціальністю «геологія та розвідка твердих горючих копалин» у Московському геологорозвідувальному інституті. В дисертації ним обґрунтовано генетичну типізацію вугільних родовищ та методику прогнозу вугленосності. У 1961-1963 рр. учений працював головним геологом Карпатської експедиції геологічного факультету Москов-

ського державного університету. Він досліджував питання літології, палеоіхнології, вивчав особливості накопичення флішевої формації Карпат. Це був не перший досвід роботи у Карпатах; ще перша друкована робота Віталія Федоровича була присвячена карпатському регіону – фундаменту Паннонського масиву та опублікована у 1955 р. у збірнику наукових праць Київського політехнічного інституту. У 1963-1967 рр. вчений працює молодшим науковим співробітником Інституту геології і розробки горючих копалин (м. Москва); у 1968-1975 рр. він вже старший науковий співробітник Лабораторії геології вугілля Центрального інституту економіки вугільної промисловості; у 1975-1983рр. – старший науковий співробітник Сектору літолого-петрографічних досліджень Інституту гірничої справи ім. О.О. Скочінського Мінвуглепрому СРСР.

Віталій Федорович був унікальним знавцем фундаментальних та прикладних питань геології вугленосних формацій Підмосковного, Донецького, Кузнецького, Карагандинського, Печорського, Львівсько-Волинського басейнів, вугільних родовищ Середнього та Південного Уралу, Західного Казахстану. Він вивчав літологію, морфологію та якості вугільних пластів, палеоекологію, палеогеографію, тектоніку, умови осадконакопичення вугленосних формацій з метою розробки та удосконалення методики формаційного аналізу вугленосних товщ, визначення перспектив вугленосності невивчених площ, удосконалення пошуків та розвідки вугільних родовищ. Його докторська дисертація «Нижнекарбоновая угленосная формация Донецкого бассейна», яку він захистив у 1973 р., була також за спеціальністю «геологія та розвідка твердих горючих копалин». Розвиваючи свою методику формаційного аналізу вугленосних відкладів, вчений вперше здійснив комплексний формаційний аналіз вугленосної формації Західного Донбасу, яку він оприлюднив у монографії «Нижнекарбоновая угленосная формация Донецкого бассейна» (Москва, 1981). Цю монографію було відзначено почесним дипломом Московського товариства дослідників природи.

У 1983 р. Віталій Федорович переїхав до Києва, де за конкурсом обійняв посаду старшого наукового співробітника Інституту геологічних наук НАН України, а з 1986 р. – головного наукового співробітника у відділі геології вугільних родовищ. З цього часу він активно співпрацює з польськими геологами-вугільниками, досліджує

Віталій Федорович Шульга на засіданні Вченої Ради Інституту геологічних наук НАН України; Київ, 2010 р.

вугленосні утворення на заході країни. З 1990-х років В.Ф. Шульга займався формаційним аналізом кам'яновугільних вугленосних утворень Львівсько-Волинського басейну. У складі паралічної вугленосної формації ним встановлено дві генетично різні субформації: нижня болотно-морська і верхня алювіально-болотно-лагунна. Було розроблено методика палеопотамічного аналізу і виділено чотири великі палеогідрографічні системи, витки яких розташовувалися на західному схилі Українського щита. Грунтовно вивчено вугленосну формацію Львівсько-Люблінського басейну. Було проведено літо-, біо- і хроностратиграфічне розчленування середньої та верхньої частин карбонів вугленосної формації Львівсько-Волинського басейну, що дозволило виконати кореляцію вугленосних формацій Львівсько-Волинського і Люблінського басейнів. В результаті літостратиграфічних досліджень встановлено нову межу між нижнім і середнім відділами карбону, а вік головної промислової вугленосної бужанської світи визначено як ранньобашкирський. Виділено та описано стратотип трьох нових світ – тягівської, люблінської і нововолинської, що відповідають стратиграфічним підрозділам Люблінського басейну.

Виконані дослідження охоплюють поглиблене вивчення і картування осадових комплексів платформного чохла України; стратифікацію і кореляцію кам'яновугільних утворень Східної і Західної Європи; розробку синоніміки вугільних пластів; виявлення умов утворення і визначення перспектив вугленосності і промислового освоєння Львівсько-Волинського і прикордонної частини Люблінського басейнів.

Роботу Віталія Федоровича вигідно вирізняло співробітництво з геологами наукових (ВСЕГЕІ,

Нагородження Віталія Федоровича медаллю Спілки геологів України з нагоди 85-річчя Інституту геологічних наук; Київ, 2011 р.

ПІН АН СРСР, ІГГК НАН України, УкрНІГРІ) та виробничих організацій («Укрвуглегеологія», «Укрзахідвугілля», «Північгеологія», «Західургеологія», Мінвуглепрому УРСР). Він встановив та підтримував творчу плідну співпрацю із польськими колегами з Верхньосілезького відділення Польського геологічного інституту. В 2007 р. завдяки надзвичайній працездатності Віталія Федоровича була опублікована міжнародна монографія «Корреляція карбонівих вугленосних формацій Львівсько-Волинського і Люблінського басейнів».

В.Ф. Шульга вивчив і порівняв величезний фактичний матеріал по вугленосних формаціях багатьох вугільних басейнів Євразії – Донецького, Кузнецького, Карагандинського, Печорського, Львівсько-Волинського, а також вугільних родовищ Середнього, Південного Уралу і Західного Казахстану. Методика формаційного аналізу вугленосних відкладів, розроблена ним, увійшла до класичних розробок, що застосовуються в вугільній геології. В.Ф. Шульга першим виконав комплексний формаційний аналіз вугленосної формації Західного Донбасу, яка є складовою вугленосної мегаформації Доно-Дніпровського прогину, утворення якої зумовлене специфічними палеогеографічними і палеотектонічними умовами.

З 2004 р. вчений був учасником Міжнародного проекту «Тропічна рослинність на початку льодовикового періоду. Міжконтинентальне співставлення середьокарбонівної флори та її геохронологічне положення», в якому брали участь науковці з Польщі, Чехії, США. Виконуючи роботи зі зміни флор, палеогеографічних та палеокліматичних обстановок у Північній півкулі на межі нижнього та середнього карбону, Віталій Федорович реконструював палеоклімат карбону

Східно-Європейської платформи та показав його роль в торфонакопиченні.

Загалом В.Ф.Шульга був автором понад 300 наукових робіт високого ґатунку, в тому числі 10 монографій. Серед праць, що присвячені седиментологічним аспектам геологічних досліджень, варто виокремити такі:

Шульга В.Ф. Закономерности расщепления угольных пластов Западного Донбасса. В.Ф.Шульга, В.В.Сергеев // Технология добычи угля подземным способом. – 1973. – № 4. – С. 37-41.

Шульга В.Ф. Нижнекарбоновая угленосная формация Донецкого бассейна. – М. – Наука, 1981 – 176 с.

Шульга В.Ф. Особенности распространения размывов угольных пластов во Львовско-Волынском бассейне // Уголь Украины. – 1984. – № 1. – С. 40.

Шульга В.Ф. Позднесерпуховские гидрографические системы Львовско-Волынского угольного бассейна. В.Ф. Шульга., В.И. Селинный, В.Я. Караваев и др. // Докл. АН УССР. Сер. Б. – 1985. – № 1. – С. 27-31.

Шульга В.Ф. Атлас литогенетических типов и условия образования угленосных отложений Львовско-Волынского бассейна. В.Ф. Шульга, Б.И. Лелик, В.И. Гарун и др. – Киев: Наук. думка, 1992. – 175 с.

Шульга В.Ф. Проявление конседиментационных тектонических движений в Львовско-Волынском угольном бассейне. В.Ф. Шульга, С.Г.

Храпкин, Е.О. Гирный и др. // Доп. НАН України. – 1996. – №1. – С. 68-72.

Шульга В.Ф., Матрофайло М. Н., Костик И. Е. Новые сведения о расщеплении угольных пластов Львовско-Волынского бассейна В.Ф. Шульга, Матрофайло М.Н., Костик И. Е. // Докл. НАН Украины. – 2006. – № 12. – С. 115-121.

Шульга В.Ф. Корреляция карбоновых угленосных формаций Львовско-Волынского и Люблинского бассейнов. Шульга В.Ф., Здановски А., Зайцева Л.Б. и др. – Киев: Варта, 2007. – 427 с.

Шульга В.Ф. Об атектонических расщеплениях пластов угля во Львовско-Волынском угольном бассейне / В.Ф. Шульга, М.Н. Матрофайло // Доп. НАН України. – 2008. – № 5. – С. 131-136.

Етапи утворення вуглецевих формацій в геологічних структурах України / Радзивілл А.Я., Шульга В.Ф., Іванова А.В. та ін. – К.: LAT & K, 2012 – 215 с.

В.Ф. Шульга підготував три кандидати геолого-мінералогічних наук; був членом спеціалізованих вчених рад Інституту, членом редколегій наукових видань, активним членом Українського літологічного комітету. Його вирізняли працьовитість і скромність, вимогливість і тактовність, глибокий професіоналізм, доброзичливість і оптимізм, природна інтелігентність, що викликало глибоку шану у колег і друзів. Таким він назавжди залишиться в наших спогадах.

*Редколегія Збірника,
Український літологічний комітет*